Sivas Darüşşifası'nın 800. Yılı

Anısına

XIII. TÜRK TIP TARİHİ KONGRESİ

BİLDİRİLERİ

(Sivas, 18-21 Ekim 2017)

I. Cilt

EDİTÖRLER

Burhan AKGÜN

Gülten DİNÇ

Teoman KARACA

SİVAS, 2021

Sivas Darüşşifası'nın 800. Yılı Anısına XIII. TÜRK TIP TARİHİ KONGRESİ BİLDİRİLERİ. 2 cilt (Sivas, 18-21 Ekim 2017)

SİVAS 1000 TEMEL ESER
No: 45

ISBN : 978-975-17-4755-6

Yayın Kurulu
Prof. Dr. Recep TOPARLI
Prof. Dr. Ahmet BOZDOĞAN
Prof. Dr. Erdal ESER
Prof. Dr. Kaan Şevki KAVAK
Prof. Dr. Abdullah KAYA
Doç. Dr. Ebubekir Sıddık YÜCEL
Dr. Doğan KAYA
Öğr. Gör. A. Necip GÜNAYDIN
Av. Haluk ÇAĞDAŞ
Mehmet ŞARKIŞLA
İbrahim YASAK

Tashih
Mehmet CEBECİOĞLU

Baskı
Es-Form Ofset

İletişim
İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü
Muhsin Yazıcıoğlu Kültür Merkezi/ SİVAS

Telefon: 0 346 223 59 08
Belgegeçer: 0 346 223 92 99
Elektronik Posta: iktm58@ktb.gov.tr
www.sivaskulturturizm.gov.tr

Yazıların tüm sorumluluğu yazarlara aittir.

TÜRKİYE'DEKİ NÖROPATOLOJİNİN ÖNCÜLERİNDEN PROF. DR. BEHSAN ÖNOL / Prof. Dr. Behsan Önol: A Poineer in the Field of Neuropathology in Turkey.
H. Reyhan EĞİLMEZ, Çiğdem ŞAHİN..... **453**

"SİTOLOJİ"NİN RUTİN HALE GETİRİLMESİNE ADANMIŞ BİR ÖMÜR VE BİR İNSAN: PROF. DR. OSMAN NURİ AKER (1916-1998) / A Life and a Man Dedicated to Make Cytology a Routine Part of Pathology: Prof. Dr. Osman Nuri Aker (1916-1998). **Handan AKER**..... **459**

HİPPOKRATES VE PERİNTHOS (MARMARA EREĞLİSİ) / Hippokrates and Perinthos. **Mustafa Hamdi SAYAR** **469**

ESKİ ÇAĞ'DA KAFATASI KÜLTÜ / The Skull Cult in the Ancient Age. **Burcu ÖZDEMİR** **473**

İSLÂM TIBBINDA TİRYÂK / Theriac in Islamic Medicine. **Rıfat Vedat YILDIRIM** **503**

SEMANTİK ANALİZLER IŞIĞINDA "TAHLİL, TEŞHİS VE TEDAVİ" KAVRAMLARI / The Terms "Analysis, Diagnosis and Treatment" in the Light of Semantic Analysis. **İsmail YAKIT** **519**

HİPPOKRATES VE PERİNTHOS (MARMARA EREĞLİSİ)

Hippokrates And Perinthos

Mustafa Hamdi SAYAR[1]

Özet

Kos'lu (İstanköy) Hippokrates M. Ö. 4. yy. başlarında Marmara denizinin kuzey sahilinde yer alan Perinthos'a deniz yoluyla gelir ve burada pek çok hastalığa ilişkin belirtileri inceler. Oldukça uzun bir süre kaldığı anlaşılan bu Güneydoğu Trakya şehir devletinde ölümcül hastalıkların görülme sıklığının istatistiğini çıkararak hangi hastalıkların hangi mevsimlerde arttığını inceler.

Anahtar Kelimeler: salgın hastalıklar, belirtiler, tespitler, istatistik, mevsimler.

Abstract

Hippokrates from Kos arrived in 4th cent. B. C. in Perinthos, which is located on the north coast of Propontis. He diagnosed here symptoms of numerous diseases. In this southeastern Thracian city state, stayed Hippokrates for quite a long time and examined which kind of diseases are increasing in which seasons by removing the statistics of the incidence of deadly diseases in the city state.

Keywords: diseases, symptoms, diagnostic, statistics, seasons.

Hippokrates M. Ö. 4. yy. başlarında Marmara denizinin kuzey sahilinde yer alan Perinthos'a deniz yoluyla gelir ve burada pek çok hastalığa ilişkin belirtileri inceler. Ölümcül hastalıkların görülme

[1]Prof. Dr. İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, mhsayar@gmail.com

sıklığının istatistiğini çıkararak hangi hastalıkların hangi mevsimlerde arttığını inceler.[1]

Hippokrates saptadığı hastalık belirtilerini salgın hastalıklara ilişkin kitabında ayrıntılarıyla anlatmaktadır. Eserinde bu tanılara yer verdiği sayfalarda her seferinde *Perinthos'ta* ifadesiyle bu teşhislerini bizzat Perinthos'a gelerek yaptığını vurgulamaktadır.[2]

Hippokrates, De morbis popularibus 2, 1, 5[3]

Belli zaman dilimlerinde ve belli mevsimlerde hastalıkların değişken hava şartlarında arttığı gözlemlenmektedir. Bu hastalıklar düzenli bir şekilde kayıt altına alınmışlardı. Ancak hava şartlarının çok değişken olduğu dönemlerde ne olduğu hakkında karar vermenin zor olduğu hastalıklar ortaya çıkmıştır.

Bu durum Perinthos'ta da ortaya çıkmıştır. Bu şehirde rüzgârın şiddetle estiği dönemler ve rüzgârın hiç esmediği dönemlerde, yağış dönemleri ile kuraklık dönemlerinde, bunaltıcı sıcak ve dondurucu soğuk olan dönemlerde ya hastalıklar hiç ortaya çıkmıyor ya aşırı derecede yaygın bir şekilde görülüyor. İlkbahar ise genel olarak en sağlıklı dönem olarak saptanmaktadır. Çünkü en az ölüm olayı ilkbahar mevsiminde meydana gelmektedir.

Hippokrates, De morbis popularibus 2, 3, 1:

Perinthos'a tam yaz güneşi dönümünde vardık. Öğrendiğimize göre kış güney rüzgârının esintisi nedeniyle ılıman geçmişti. İlkbahar ve Yaz aylarında ise kuraklık yaşanmıştı. Zaman zaman sadece birkaç

---

[1] M. D. Grmek, Diseases in the Ancient Greek World. Baltimore and London 1989, 314 vdd.

[2] Hippokrates'in Perinthos' a gelişi ve orada kalışı hakkında bkz. K. Deichgräber, Die Epidemien und das Corpus Hippocraticum. Berlin-New York 1971, 25.

[3] Hippokrates'in eskiçağ grekçesiyle yazılmış özgün metni için bkz., E. Littre, Ouvres complètes d'Hippocrate. Cilt V. Paris 1846.

damla yağmur yağmıştı. Mevsim rüzgârları çok sert esmiyordu. Eğer eserse çok hafif hissedilmekteydi.

Hippokrates'in Perinthos'ta belirlediği symptomları daha sonra Bergamalı Doktor Galenos (M.S. 130-210) başka yerlerde belirlediği symptomlarla karşılaştırmaktadır[1]. Bu bölümün girişinde Hippokrates'in Perinthos'a yaz güneşi dönümünde vardığından Hippokrates'in kullandığı sözcükleri aynen kullanarak bahsetmektedir[2]. M.S. 4. yy. sonları ve 5.yy. başlarında yaşamış olan Palladius ta Hippokrates'in teşhislerini yorumlamaktadır.[3]

Hippokrates, de morbis popularibus 4, 1, 21:

Perinthos'ta bulunduğumuz sırada Antigenes isminde birinin eşi hamile olmadığı halde göğüslerinde sıkışma olduğundan şikâyet etti.

Hippokrates, de morbis popularibus 6, 7, 10:

Perinthos'ta ilkbaharda çoğu kış aylarında baş dönmesiyle gelen öksürük şikâyetiyle başlayan salgından etkilenenler hayatlarını kaybetmişlerdi. Birçok hastada uzun süren hastalıkların belirtileri ortaya çıkmış ve böylece tam olarak teşhis konulamayan hastalıkların hiçbir şüpheye yer bırakmayacak şekilde tespit edilmeleri mümkün olmuştu. Burada uzun süren hastalıklardan şikâyetleri olan hastaların birçoğunda dayanılmaz bir ense kökü ağrısı olduğunu tespit etme imkânı bulduk. Başka şikâyetleri olan hastaları incelemem beni onlara Kyniskos'un götürmesi sayesinde mümkün oldu.

---

[1] Galen'e göre Hippokrates'in salgın hastalıklar hakkındaki eserinin ikinci cildini Hippokrates'in oğlu Thessalos babasının aldığı notlardan yararlanarak yazmıştır, bu konu hakkında bkz., Oberhummer 1937, 806.

[2] Galenos, De difficultate respirationis III: *Burada o (=Hippokrates) bu belirtilerin Perinthos'ta görüldüğünü bildirmektedir.*

[3] Palladius, Commentarii in Hippocratis librum sextum de morbus popularibus 2, 38, 15.

Palladius ta Hippokrates'in teşhislerini yorumlarken bu bölümü farklı bir sözcük diziniyle ama içerik olarak hemen hemen aynı şekilde aktarır[1].

Hippokrates, De humoribus 7, 8:

Eğer bir hastalığın ortaya çıkmasından önce vücudun herhangi bir bölgesinde yorgunluk belirtileri ortaya çıkarsa oraya vücut sıvılarının akarak tıpkı Perinthos'taki öksürük hastalıklarında olduğu gibi yüksek ateşe sebep olmaktadır.

Hippokrates'in yukarıda belirtilen ve Perinthos öksürüğü olarak tanımlanan bir tür allerjiye ilişkin yaptığı saptamaları Palladius yorumlamaktadır[2].

Hippokrates'in salgın hastalıklatrı anlattığı ikinci kitabı ile dördüncü kitaplarının ona ait olduğu 7. Kitabının ise başka bir yazar tarafından yazılmış olma ihtimali olduğu öne sürülmektedir[3].

---

[1] Palladios, Commentarii in Hippocratis librum sextum de morbis popularibus 2, 198, 3: " *Perinthos'ta ilkbaharda baş dönmesiyle ortaya çıkan şikâyetlere çok sık rastlanmaktaydı. Bazı kimselerde ise bütün kış devam eden bir öksürük nöbeti görülmekteydi. Tüm hastalarda kronik hale gelen bu öksürük tedavi edilmedikçe belirtilerinin dışa vurumu artarak devam etmekteydi.* "

[2] Palladios, Commentarii in Hippocratis librum sextum de morbis popularibus 2, 198, 9: "*Bu saptamalar Hippokrates'in Salgın hastalıklar kitabına tam olarak uygun düşmektedir. Çünkü tüm Perinthos şehri burada tanımlanan hastalıklardan dolayı ağır kayıp verdi. Orada ilkbahar aylarında öksürük yaygın olarak görülmekte ama bunun oluşumu ilkbaharda değil kışın gerçekleşmekte ve ilkbahara kadar hastaları etkileyerek hastaları ilkbaharda en ağır şekilde etkilemektedir.*"

[3] H. Flashar, Hippokrates. Meister der Heilkunst. München 2016, 82.